

05. Diksiyonu Geliştirmede Yararlanılabilecek Örnek Uygulama Metinleri¹

Kübra ABLAK²

Fulya TOPÇUOĞLU ÜNAL³

APA: Ablak, K. & Topçuoğlu Ünal, F. (2024). Diksiyonu Geliştirmede Yararlanılabilecek Örnek Uygulama Metinleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (41), 71-84. DOI: <https://zenodo.org/record/13337564>

Öz

Diksiyon; sesleri, bu seslerin oluşturduğu sözlere, seste, sözcükte ya da cümlede yer alan vurguları, sözcüklerdeki ya da cümlelerdeki anlam ve heyecan duraklarını kurallarına uygun olarak söyleme biçimi olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı günlük hayatta dinleme becerisinden sonra en sık kullanılan beceri olan konuşma becerisini geliştirmek; bireylerin konuşurken doğru, anlaşılır bir şekilde kendilerini ifade etmelerini sağlamak için diksiyon metni önerilerinde bulunmaktadır. Kelimelerin diksiyona uygun telaffuzlarını, vurgu ve tonlamalarını doğru öğrenip ona uygun şekilde konuşabilmeleri için sıklıkla uygulamalar yapılması önem arz etmektedir. Bu uygulamaların da doğru şekilde hazırlanmış olması gerekmektedir. Amaç doğrultusunda çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Çalışma kaynakları olarak Türkçe ders kitapları, Türkçe sözlükler, hikâye metinleri ve makalelerden faydalanılarak 120 kelime seçilmiş ve buradan bir kelime havuzu oluşturulmuştur. Kelimelerin seslendirilmesi için ise kolay ulaşılabilir örnekleme belirlenen 10 kadın ve 5 erkek olmak üzere toplamda 15 Türkçe öğretmeni çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Verilerin toplanması aşamasında tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri analizinde belirlenen temalara göre içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizi sonrası telaffuzunda hata yapılan kelimelerin frekans sıklığına bakılarak en çok tekrar eden f(57) kelimelerle metinler oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda en sık görülen diksiyon hatalarının giderilmesinde kullanılabilecek 6 hikâye, 1 anı, 1 şiir, 1 gezi yazısı, 1 haber metni, 2 günlük ve 1 söyleyiş ile 2 deneme yazısı örnek metin olarak hazırlanarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Telaffuz, diksiyon, konuşma becerisi, diksiyon metinleri, örnek uygulama metinleri.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

FİNANSMAN: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Etik İzni: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından 27.06.2024 tarihli, 2024/06 sayılı kararla etik izni verilmiştir.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: 19

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 26.04.2024-**Kabul Tarihi:** 20.08.2024-**Yayın Tarihi:** 21.08.2024; DOI: <https://zenodo.org/record/13337564>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² YL Öğrencisi., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği ABD / MA Student, Dumlupınar University, Faculty of Education Department of Turkish Language Teaching (Kütahya, Türkiye), kubra.ablak@ogr.dpu.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0009-0008-6386-6764> **ROR ID:** <https://ror.org/03jtrja12>, **ISNI:** 0000 0004 0595 6407, **Crossreff Funder ID:** 501100008348

³ Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği ABD / Prof., Dumlupınar University, Faculty of Education Department of Turkish Language Teaching (Kütahya, Türkiye), fulya.topcuoglu.unal@dpu.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0003-3981-9841> **ROR ID:** <https://ror.org/03jtrja12>, **ISNI:** 0000 0004 0595 6407, **Crossreff Funder ID:** 501100008348

Sample Application Texts That Can Be Used In Improving Speech⁴

Abstract

Diction is defined as the way of saying the sounds, the words formed by these sounds, the emphases in the voice, word or sentence, the meaning and excitement stops in words or sentences in accordance with the rules. The aim of this study is to improve the speaking skill, which is the most frequently used skill after listening skill in daily life; to make diction text suggestions to enable individuals to express themselves correctly and clearly while speaking. It is important to make frequent practices in order to learn the pronunciation, emphasis and intonation of words in accordance with diction and to speak accordingly. These applications should also be prepared correctly. In line with the aim, qualitative research design was used in the study. Turkish textbooks, Turkish dictionaries, story texts and articles were used as study sources and 120 words were selected and a word pool was created. For the vocalisation of the words, a total of 15 Turkish teachers, 10 female and 5 male, determined by convenience sampling, were determined as the study group. The survey method was used in the data collection phase. Content analysis was applied according to the themes determined in data analysis. After the content analysis, texts were created with the most repetitive f (57) words by looking at the frequency of the words with errors in pronunciation. As a result of the study, 6 stories, 1 memoir, 1 poem, 1 poem, 1 travel article, 1 news text, 2 diaries, 1 discourse and 2 essays that can be used to eliminate the most common diction errors are prepared and presented as sample texts.

Keywords: Pronunciation, diction, speaking skills, diction texts, sample application texts.

⁴ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Ethics Permission: Ethics permission was granted by Kütahya Dumlupınar University Ethics Commission with the decision dated 27.06.2024 and numbered 2024/06.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 19

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 26.04.2024-**Acceptance Date:** 20.08.2024-

Publication Date: 21.08.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13337564>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

İnsan sosyal bir varlıktır. Duygu ve düşüncelerini paylaşmak, kendini ifade etmek ve iletişim kurmak ister. İletişim insanların birbirlerini etkileme ve birbirlerinden etkilenme yoludur (Krauss ve Fussell, 1996, s. 655). Özellikle 21.yy.da artan üretim, tüketim, kültürel ve ekonomik sebepler insanların birbirleriyle iletişim içinde olmalarını zorunlu kılmaktadır. İletişimin sağlıklı olmasının temel şartı ise güzel ve etkili konuşabilmektir.

Bireyin etkili ve güzel konuşması onun konuşma becerisine bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında konuşma becerisi ile iletişim arasında büyük bir ilişki söz konusudur. Alanyazına bakıldığında konuşmanın pek çok tanımı yapıldığı görülmektedir. Konuşma; düşünce, duygu ve bilgilerin seslerden oluşan dil aracılığıyla karşı tarafa aktarılmasıdır (Demirel, 1999, s.40). Konuşma sırasında seslerin gerekli sürede çıkarılması, dil, dudak, çene gibi konuşma organlarının gerektiği gibi hareketi, sesin şiddetinin içerikle orantılı olarak bir miktar artırılması ya da azaltılması anlaşılabilirliği artırmaktadır. Ayrıca tane tane konuşma ve sesi belli bir oranda yoğunlaştırma ile anlaşılabilirlik arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır (Aycan, 2012:301; Lam, Tjaden ve Wilding, 2012, s. 1807–1808). Konuşma becerisi yalnızca insana ait olan önemli becerilerden biridir. Bu yüzden konuşma becerisi gerek okullarda verilen eğitimle gerekse sosyal hayat içerisindeki kullanımlarıyla geliştirilmeli ve pekiştirilmelidir.

Türk eğitiminde konuşma eğitimi önemli bir yere sahiptir. Konuşma becerisi, İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda şu şekilde belirtilmektedir: Konuşma becerisi öğrencilerin estetik zevkine vararak ve zengin söz varlığından faydalanarak kendilerini doğru ve rahat ifade edebilmeleri; sosyal hayatta karşılaştıkları sorunları konuşarak çözebilmeleri, yorumlayıp değerlendirebilmeleri, çevreleriyle sorunları konuşarak çözebilmeleri, yorumlayıp değerlendirebilmeleri, çevreleriyle iletişim kurup iş birliği yapmaları ve ortak karar vermeleri açısından önemlidir (MEB, 2006, s.6). Programda öğrencilere konuşurken kendilerini doğru ve rahat ifade edebilme becerisinin kazandırılması amaçlanmıştır. Okullarda özellikle Türkçe derslerinde verilen konuşma etkinlikleri büyük önem taşımaktadır. Konuşma sırasında yapılan ses tonlamaları, doğru telaffuz, vurgular, duraklamalar, konuşma hızı, doğru nefes alma iletişimin kalitesini çok büyük oranda etkileyen dil ötesi öğelerdir (Onur, 2016, s. 10). Konuşurken bireyin yaptığı nefes alıp verme, telaffuz, vurgu, konuşma hızı vb. etmenler kullanıma göre konuşmayı olumlu ya da olumsuz etkileyecek unsurlardır. Konuşma sırasında öğrenci bu dil ötesi öğeleri ne kadar doğru kullanılırsa konuşmanın gücü o kadar artacaktır. Buradan hareketle henüz okul sıralarından itibaren dikkate alınması gereken bu dil ötesi öğeler bireye yaşam boyunca gerekmektedir. Bu sebeple de konuşma eğitiminin her yaşta dikkatle uygulanması azami önem taşımaktadır.

Diksiyon; kelimelerin ağızdan çıkışında, bireyin duygu ve düşüncelerini üslubuna uygun olarak anlatmak için sesin kullanımında uyum, söyleniş, hecelerinin uzunluğu, kısalığı ve vurguları bakımından doğruluğu, jesti, mimiği, takınılacak tavırları yerinde ve güzel kullanma sanatı olarak tanımlanabilir (Okur, 2012). Diğer bir ifadeyle “İnsanların duygu ve düşüncülerini uygun yollarla diğerlerine aktarımıdır” (Kayaalp, 2002). Diksiyon içinde pek çok öğeyi barındırır. Diksiyon, güzel konuşma sanatıdır. Güzel konuşan insanlar çevresindekiler tarafından daha dikkatli dinlenen kişilerdir. Ayrıca güzel konuşan kişiler, sosyal çevresinde daha çabuk kabul gören ve hitap ettiği kitleyi daha çabuk etkileyen kişidir (Topçuoğlu Ünal ve Özden 2018, s. 2-3). Bu yüzden sağlıklı ve güçlü bir konuşmanın olmazsa olmazlarından biri diksiyondur. Diksiyonda önemli olan öğelerden biriye telaffuzdur.

Telaffuz; dil seslerinin çıkarılışları sırasında ses organlarının yaptığı hareketlerin bütünü, kelimelerin, seslerin boğumlanma hareketlerine bağlı söylenişidir (Korkmaz, 2007, s. 212-213). Telaffuz, birtakım

simgelerin itibari anlamlar yüklenerek ses hâlinde kelime hâline getirilmesidir. Seslere yüklenen manaların doğru anlaşılması telaffuzla ilgilidir. Ses simgelerine yüklenen itibari anlamların karşımızdakiler tarafından doğru ve tam olarak anlaşılabilmesinin ön şartı doğru telaffuzdur (Orhan, 2010, s. 18). Konuşma esnasında kişinin kendini en doğru şekilde ifade edebilmesi için doğru telaffuz şarttır. Kelimelerin doğru şekilde telaffuz edilmesi gerekir. Bazı kelimelerin telaffuzlarına göre anlamları bile değişebilmektedir. Telaffuz, dil yapılanmasında da önemli bir yere sahiptir. Öğrencilerdeki ana dilini iyi kullanamamaktan kaynaklanan konuşma yanlışları çoğunlukla ilk ve ortaöğretim sınıflarında görülmesine rağmen günümüzde yükseköğretim sıralarına kadar taşınmaktadır. Söz konusu yanlışlar, konuşma sırasındaki davranışlardan, ses tonuna, sözcüklerin söylenişinden bilgi eksikliğine kadar çeşitlilik gösterirler (Aktaş ve Gündüz, 2009, s. 107).

Literatürde diksiyon üzerine ses, sözcük, cümle ve metin temelli etkinliklerin yer aldığı çeşitli kitaplar (Kiraz, 2022) ve internet kaynakları bulunmaktadır. Ancak alanyazın tarandığında telaffuz hatalarının kullanımına ilişkin metinlerin bulunduğu çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu nedenle çalışmanın amacı günlük hayatta dinleme becerisinden sonra en sık kullanılan beceri olan konuşma becerisini geliştirmek; bireylerin konuşurken doğru, anlaşılır bir şekilde kendilerini ifade etmelerini sağlamak için diksiyon metni önerilerinde bulunmak olarak belirlenmiştir. Çalışma bir ilk niteliği taşımakta olduğundan alanyazına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel desende tasarlanmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39).

Çalışma Grubu

Metinlerde kullanılacak kelimelerin belirlenmesi için Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı (Sevim, 2023), Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı (Eselioğlu, Set & Yücel, 2021), Elektronik Türkçe Sözlük (Türk Dil Kurumu, 2024), Seçme Hikâyeler (Yalçın, 2021) ve makaleler (Zeyrek, 2021) incelenmiştir. Bu kaynaklardan diksiyonda telaffuzu hatalı yapıldığı düşünülen 120 kelime seçilerek kelime havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra bu havuz bir liste haline getirilmiştir. Bu kelimelerin seslendirilmesi için ise kolay ulaşılabilir örnekleme gönüllü olarak belirlenen 10 kadın ve 5 erkek olmak üzere toplam 15 Türkçe Öğretmeni çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde araştırmacı yakın ve erişilebilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.113).

Verilerin Toplanması

Çalışmada elde edilen verilerin toplanmasında tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama yöntemi tarama ya da evrensel adıyla survey araştırmalar en bilinen tanımıyla deneysel araştırmalardaki gibi herhangi bir değişiklik yapılmadan doğada var olan değişken, durum veya olayların olduğu haliyle betimlenmesidir (Metin, 2014). Türkçe ders kitaplarından, hikâye metinlerinden ve diksiyon kitaplarından yararlanılarak oluşturulmuş 120 kelimelik havuzdan çalışma grubundaki öğretmenlerin kelimeleri sırasıyla telaffuz etmeleri istenmiştir. Hazırlanan kelime havuzu listelerinin geçerliliğini tespit etmek için Türkçe eğitimi alanında uzman bir öğretim üyesi ve iki Türkçe öğretmenin görüşleri alınmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin telaffuzlarını belirlemek için hem yüz yüze hem de uzaktan

görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Değerlendirme için görüşmeler sırasında katılımcıların izniyle ses kayıtları toplanmıştır. Ses kayıtlarının toplanması için ses kayıt cihazından yararlanılmıştır. Böylelikle güvenilirliğin belirlenmesinde hata oranı en aza indirilmeye çalışılmıştır. Analizler sırasında araştırmacılar hazırlanmış oldukları kontrol listeleri üzerinden telaffuzu yanlış yapılan kelimeleri işaretlemişlerdir. Bu işaretlemeler sonucunda frekans analizi gerçekleştirilerek kullanım sıklığı belirlenmiştir.

Tablo 1. Kelime Havuzu

afet	değil	fazilet	öge
aferin	dejenere	gardırop	poğaça
afaki	dinozor	gazap	profesör
ağabey	daire	şoke olmak	paniğe kapılmak
ağır	distribütör	gazete	program
açacaktım	duyacak	gideceğiz	proje
alfabe	düşecek	hayır	rakım
arabesk	eczane	hakkâri	röportaj
avukat	egzoz	herkes	sarımsak
azerbaycan	ekşi	hükûmet	satranç
azeri	elli	kâğıt	spiker
bağırarak	engin	kasa	sunum
baharat	endişe	kahve	sunu
bakiye	endonezya	katil zanlısı	sürpriz
bayram	enkaz altında	kayısı	şoför
bazı	entelektüel	kibrit	tabiat
bezgin	enişte	koleksiyon	tatsız
biçare	erguvan	komiser	teknoloji
bilinçli	ermeni	laik	terörist
boylu boslu	epik	lağım	teşkilat
börek	eşik	lisan	tüyo
cop	eşek	marul	unvan
cumhurbaşkanı	eşkiya	meryem	üslup
çarşamba	eşofman	müsait	üniversite
çingene	faaliyet	mütevazı	vaka
dahi	fahiş	nahif	vejetaryen
daire	fani	naif	yalnız
daktilo	fantezi	orijinal	yaşanacak
defile	fayda	ortodoks	yepyeni
denek	yürüyen	önemli	yine

Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi ele alınan konu hakkında genel eğilimleri ortaya çıkarmada etkili bir araçtır. Nitel içerik çözümlerinde metnin içerisinde önemli olarak görülen temalardan bazı kategoriler oluşturulmakta ve sosyal gerçekliğin çoklu tanımlamalarıyla betimlemeler yapılmaktadır (Gül ve Nizam, 2021, s. 185).

Bulgular

Çalışmanın bulgularına göre çalışmaya katılan katılımcıların kelime havuzuna dâhil edilen 120 kelimedenden 57'sini yanlış telaffuz ettikleri belirlenmiştir. Katılımcıların yanlış telaffuz ettikleri kelimelere ilişkin bulgular Tablo 2'de paylaşılmıştır.

Tablo 2. Katılımcıların yanlış telaffuz ettikleri kelimeler

Kelime Yazımı	Kelime Kökeni	Yanlış Okunuşu	Doğru Okunuşu
aferin	farsça	aferim/afferim	a:ferin
açacaktım	türkçe	açacaktım	açıcaktım
ağır	türkçe	ağır	ağar
azerbaycan	farsça	azerbeycan	azerbaycan
bağırmaq	türkçe	bağırmaq	ba:armak
bahane	farsça	bahane	baha:ne
bayram	türkçe	baryam	bayram
biçare	farsça	biçare	bî:çâ:re
bitkin	türkçe	bitgin	bitkin
boylu boslu	türkçe	boylu poslu	boylu boslu
börek	türkçe	böğrek	börek
cambaz	farsça	canbaz	cambaz
cumhurbaşkanı	arapça	cumhurbaşkanı	cumhu'rbaşkanı
cumhuriyet	arapça	cumhuriyet	cumhû:riyet
dâhi(zeki)	arapça	dahi:	dâ:hi
dahi (bile)	arapça	dahi	dahi:
değil	türkçe	değil	di.il
dinozor	rumca	dinazor	dinozor
duyacak	türkçe	duyacak	duyucak
düşecek	türkçe	düşecek	düşicek
eczane	arapça	eczahane	eczane

elli	türkçe	e:lli/ealli	elli
enkaz	arapça	enkaz	enka:z
eşek	türkçe	eşşek	eşek
fâni	arapça	fani	fâ:ni:
film	almanca	filim	film
gazete	italyanca	gaste/gazate	gazete
gideceğiz	türkçe	gideceğiz	gidicez
hafakan	arapça	afakan	hafakan
hakkâri	türkçe	hakka:ri	hakkâ:ri
hayır	arapça	ha:yır	hayır
iddia	arapça	idda	iddia
kağıt	farsça	kağıt	kâ:at
kahve	arapça	ka:ve	kahve
katil zanlısı(suçu kesinleşmemiş)	arapça	katil	katil
katil (suçu kesinleşmiş)	arapça	katil	kâ:ti:l
kendi	türkçe	ke:ndi	kendi
keşfedilecek	arapça	keşfedilecek	keşfedilecek
koleksiyon	fransızca	kolleksiyon	koleksiyon
meryem	arapça	meyrem	meryem
mütevazı	arapça	mütevazi	mütevazı
naif	fransızca	nahif	naif
nahif	arapça	naif	nahif
ortodoks	fransızca	ortadoks	ortodoks
önemli	türkçe	öne:mli	önemli
paniğe kapılmak	fransızca	panik yapmak	paniğe kapılmak
poğaça	italyanca	pohaça/poça	poğaça
profesör	fransızca	profösör	profesör
sarımsak	türkçe	sarımsak	sarımsak
şoke olmak	fransızca	şok olmak	şoke olmak
verecek	türkçe	verecek	vericek

yarın	türkçe	ya:rın	yarın
yaşanacak	türkçe	yaşanacak	yaşanıacak
yalnız	türkçe	yanlız	yalnız
yepyeni	türkçe	yepisyeni/yesyeni	yepyeni
yürüyen	türkçe	yürüyen	yüriyen
zengin	farsça	ze:ngin	zengin

Diksiyon Metinleri

Metinlerin sıralanmasında Türkçe Öğretim Programında (MEB, 2019) yer alan metin türlerinin sınıflara göre kullanım yoğunlukları ve alfabetik sıralama dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda anı , deneme, haber metni, hikâye, şiir, söyleşi (5, 6, 7 ve 8. sınıf); gezi yazısı (6,7 ve 8. sınıf) ve günlük (7 ve 8. sınıf) sıralaması uygulanmıştır.

1. Metin (Anı)

Karlı, soğuk bir gündü. Kapının korkunç sesine kalmıştık. Herkes birbirine bakıyor bu saate kim gelmiş olabileceğini düşünüyordu. Kapı daha sert vurulmaya başlandığı sırada Mustafa hızlı adımlarla kapıya yöneldi. Kapıyı açtığında iki polis ellerinde **coplar** ile bize bir fotoğraf gösterdi. Polislerden biri sert bakışlarıyla **copunu** indirerek bu **eşkâlde** birini görüp görmediğimizi sordu. Annem nefesini tutmuş olanları geriden izliyordu. Birden gözüm polisin **copuna** takıldı. Polislerden kısa olanı “Hey! Sana diyorum bu **eşkâlde** birini gördün mü?” dedi. Hemen kendime gelip kekeleyerek “ha-ha-yır, **hayır!**” diyebildim. Annemle göz göze geldik. Zavallı **biçare** orada durmuş bana bakıyordu. Nasıl söyleyebilirdim fotoğraftakinin **ağabeyim** olduğunu.

2. Metin (Anı)

Tarih 6 Şubat 2023, saat 04.10. Soğuk, karlı bir Malatya garında otobüsün **Hakkari'** ye hareket etmesini bekliyordum. İçimde korkunç bir sıkıntı vardı. Nereden bilebilirdim dakikalar sonra büyük bir **afet yaşanacağını?** Dışarıda soğuk bir rüzgâr ile tipi başlamıştı. Otobüsün içindeki insanların nefesleri camları buğulandırıyordu. Otobüs birden şiddetli bir şekilde sallanmaya başlamıştı. Karşımızdaki kocaman binalar yıkılıyor ve biz **biçare** olanları izliyorduk. **Şoför**, hemen yola koyuldu. Ne olduğumuzu anlayamadan buzun üzerinde **enkazların** içinde ilerlemeye başladık. Dışarıya çıkmış **biçare** insanlar ateş yakmış, ısınmaya çalışıyordu. **Enkazları** gördükçe bu **fâni** dünyada her şeyin ne kadar boş olduğunu, **biçare** olduğumuzu düşünüyordum. Gördüklerim korku **film**ini aratmıyordu. O an bunun bir **film** ya da bir **kâbus** olması için dua ediyordum. **Herkes** büyük bir **paniğe kapılmış** insanlar sokaklara dökülmüşlerdi.

3. Metin (Deneme)

Diksiyon neden mi **önemli**? Hemen açıklayalım: Diksiyon güzel konuşma sanatıdır. Günümüzde insanların ne yazık ki güzel konuşma gibi dertlerinin olmadığı bir gerçek. Oysa bir kelimeyi telaffuz ederken anlamı değişebilir. Örneğin Arapça kökenli olan “**Katil**” kelimesinin telaffuzuna göre iki farklı anlama geldiğini kim biliyor? “**Katil**” kelimesini telaffuz ederken hiçbir uzatma yapmadan telaffuz

edilirse suçu kesinleşmemiş insan anlamına gelir. Aynı kelimeyi “**kâ:ti:l**” şeklinde telaffuz edecek olursak suçu kesinleşmiş insan anlamına gelmektedir. Bu ayrıntılar dilimize zenginlik katan unsurlardır. Bir başka örnek ise “**naif**” ve “**nahif**” kelimelerinin birbiri yerine kullanılmasından çıkan diksiyon hatalarıdır. “**Nahif**” demek hassas, ince, kibar demektir. “**Naif**” kelimesi ise toy, acemi anlamlarında kullanılmaktadır. Buradaki örneklerde de görüldüğü üzere diksiyonun konuşma üzerinde çok büyük etkisi vardır.

4. Metin (Haber Metni)

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, 29 Ekim **Cumhuriyet Bayramı** dolasıyla **Cumhurbaşkanı** Recep Tayyip Erdoğan’a kutlama mesajı gönderdi. Mesajında Türkiye **Cumhuriyeti’nin** 100.kuruluş yıl dönümü dolayısıyla Erdoğan ve Türk halkını şahsı ve **Azerbaycan** halkı adına kutlayan Aliyev, siyasi, ekonomik, askeri açıdan güçlü ve istikrarlı Türkiye’nin uluslararası arenada çok önemli bir yere sahip olduğunu belirtti.

5. Metin (Hikâye)

Hastaneden çıkmıştım. **Profesörün** dediğine göre bir aya kalmaz toparlardım. Büyük bir trafik kazası geçirdiğim için hala **şoke olmuş** şekilde yürüyordum. **Profesör** bile benim bu kadar ufak yaralar ile kurtulmamın bir mucize olduğunu söylüyordu. **Eczanelerin** olduğu sokağa doğru yürümeye başladım. Tam o sırada korkunç bir kazaya şahit olmuştım. Trafik kazasının şokunu atlatamadan tekrar bunu yaşamak beni sarsmıştı. **Herkes** kazayı izliyor ya da bir yerlere koşuşturuyordu. Tam o sırada bulunduğum yere oturup hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Birden birinin kolumu sıkı sıkı tutmuş beni sarstığını fark ettim. Kafamı kaldırdığımda hayatımı borçlu olduğum **Profesör** Dr. Kübra Hanım olduğunu gördüm.

6. Metin (Hikâye)

Çocukluğun bir kokusu olsa benimkisi şüphesiz sıcak fırından çıkmış **börek**, **poğaç** kokusu olurdu. Evimizin tam karşısında ufak ama ünüyle ad yapmış Hasan amcanın fırını vardı. Sabahları kalkar kalkmaz balkona çıkar derin derin sıcak ekmek, **poğaç**, **börek** kokularını içime çekerdim. Annem de beni görünce güler fırına gidip istediğimi almamı söylerdi. Benim vazgeçilmezim her zaman belliydi. Peynirli **poğaç** ve kardeşimin tercihi ise kıymalı **börekti**. Annem de çok güzel börek yapardı. Ama Hasan amcanın **börekleri** bir başkaydı. Babama göre ise her zaman annemin yaptığı **börekler** daha güzeldi. Ailecek kahvaltımızı yaptıktan sonra babam elinde **gazetesi** ile koltuğuna geçer saatlerce **gazete** okur söylenirdi. Annem ise eline kitabını alır bir köşede sesiz sessiz kitabını okurdu. Kardeşimle biz de hemen dışarı çıkar Hasan amcanın fırınının önünde akşama kadar oynardık.

7. Metin (Hikâye)

Bu sabah **önemli** bir telefon bekliyordum. Erkenden uyanıp kahvem hazırladım. O sırada kapıcının **gazeteleri** getirdiğini duydum. **Gazetemi** alıp anneannemden kalan eski tarz koltuğuma uzanıp okumaya başladım. Birden telefonun sesiyle irkildim. Hızlı adımlarla telefona yöneldim. Arayan avukatımdı. Dünden beri beklediğim telefon sonunda gelmişti. Babam avukata iyi olduğunu **yarın** İstanbul’a gelirim görüşebileceğimizi söylemişti. İçimde tarifi zor bir his oluştu. Birden **paniğe kapılmıştım**. Avukata hiçbir şey belli etmeden telefonu kapattım. Aklım hâlâ içindeki tarifi zor hissin nedenini arıyordu. **Kendi kendime** bu olayların nasıl bu noktaya geldiğini babamın nasıl olur da **katil zanlısı** olabileceğini düşünüyordum.

8. Metin (Hikâye)

Üniversiteyi kazanmıştım. Evet, hayallerim beni bekliyordu. **Yepyeni** bir şehir ve ben. Hayatımda tek başıma **yepyeni** bir sayfa **açacaktım**. Haberi bir an evvel anneme vermek için **egzoz** dumanına boğulmuş, kirli bir caddede koşuyordum. Aklıma bu günü ne kadar çok hayal ettiğim geliyor ve bu hayali yaşadığıma inanamıyordum. Annemin bana sarılıp “**Aferin** kızım işte başardın.” dediği o sahneyi düşündükçe daha da hızlanıyor, **düşecek** gibi oluyordum. Sonunda sokağımıza varmıştım. **Eczaneden** çıkan karşı komşumuz Sıdika teyze, beni telaşlı görünce adeta **şoke olmuş** gözlerini fal taşı gibi açmıştı. Birden **bağırırım** “Kazandım! Sıdika teyze **üniversiteyi** kazandım!” dedim. Eczanenin önünde şaşkın şaşkın bana bakan Sıdika teyze bir anda canlandı. Yüzündeki kocaman gülümsemeyle “**Aferin** kızım” dedi.

9. Metin(Hikâye)

Babamın köyüne varmak için **çarşamba** sabahı erkenden yola çıkmıştık. Yol bir türlü bitmek bilmiyordu. Otobüste **ağır** bir **sarımsak** kokusu çekilmez hale geldikçe bana **hafakanlar** basıyordu. Tam gözlerimi kapatmışken birden otobüsün sert freni ile irkildik. Dışarıda **elli** kadar koyun ve **eşek** sürüsü otobüsün etrafını sarmış, yavaş yavaş hareket ediyordu. **Eşekleri** ve koyunları hizaya sokan küçük bir çoban avazı çıktığı kadar **bağırıyordu**. Küçük çocuk o kadar korkusuz, **iddialı** yürüyordu ki bütün sürü hizaya giriverdi. **Kendi kendime** “**Aferin** sana ufaklık. Ne kadar korkusuzsun.” diye, sanki beni **duyacakmış** gibi konuşuvermişim. Küçükken babamın götürdüğü sirkler aklıma gelmişti. O incecik iplerin üzerindeki **cambazların** korkusuzluğunu hatırladım. O günlerde en büyük hayalim korkusuzca ipin üzerinde **yürüyen** bir **cambaz** olmaktı. Şimdi ise korkusuzca yazan bir **gazeteci** olmuşum.

10. Metin (Hikâye)

Sabah erkenden kalktım. **Yarın** önemli bir sınavım vardı. **Kendi kendime** nereden başlayacağımı düşünürken annemin sesi mutfaktan birden yankılandı. “Haydi, herkes kahvaltıya **börekleri** soğutmayın” dedi. Koşarak aşağı indim. En sevdiğim **böreği** yapmıştı. Bu sadece sıradan bir **börek** değil anneannem ve annem tarafından tarifi sır gibi saklanan bir **börekti**. Annem bu defa babama seslendi. “Abdi Bey çocuklar seni bekliyor **börekler** soğudu” dedi. O sırada babam salonda **kendi kendine** söylenerek para **koleksiyonuyla** ilgileniyordu. Birden kapının önünde bir araba sesi duyuldu. **Herkes** bir anda cama yöneldi. Gelen kişi son model arabasından inen **boyu boslu, mütevazı** giyimli bir adamdı. Babam hemen elindeki para **koleksiyonu** ile birlikte kapıya yöneldi. Annem ve ben ne olduğu anlamaya çalışırken babam kapıyı çoktan açmış, elindeki **koleksiyonu boyu boslu** olan adama teslim etmişti bile.

11. Metin (Şiir)

Biçare

Biçare insanlar görüyorum,
Ağlamaktan gözyaşları kurumuş,
Bağırmaktan sesleri kısılmış,
Bütün şehir yıkık dökük,
Biçare insanlar görüyorum,

Biçare insanlar görüyorum,
Kimsenin kimseye **faydası** yok,
Dillerinden **ağır ağır** dökülen dualar,
Hepsi mutsuz, **bitkin**, kırgınlar,
Biçare insanlar görüyorum,

Ellerinde küçük çocuklar,
Ağır ağır yürüyorlar,
Bitkin, kırgın, yorgunlar,

Hepsi **ağır ağır** yürüyorlar,
Nereye **gideceklerini** bilmeden,
Öyle **yalnızlar**, öyle kırılınlar.

12. Metin(Söyleyişi)

Siz de **dahi** ile **dâhiyi** karıştıranlardan mısınız? Artık birçok yerde yazım yanlışlıkları yapıldığını görmek ne yazık ki mümkün. Oysa ufak bir yazım hatası bile anlamı son derece etkileyeceği şüphesiz. Mesela “**dahi**” kelimesinin anlamı “de, da” anlamı katarken “**dâhi**” ise olağanüstü yeteneği ve yaratıcı gücü olan kimse anlamına gelmektedir. Örnek **verecek** olursak “Ben **dahi** eğitilmeye halen katılıyorum” dediğimizde, ben de anlamında kullanılıyor.” Diğer bir örnekte ise “Ne kadar **dâhi** bir çocuk” dediğimizde ise ne kadar üstün zekâlı ve deha bir çocuk olduğu anlaşılır. “**â**” harfi uzatılarak okunur. Bu gibi ayrımlar basit gibi görölse de hem konuşmada hem de yazıda sıklıkça yapılan hatalar olduğu için dikkat etmekte fayda vardır.

13. Metin (Gezi Yazısı)

Mardin sokaklarında **ağır ağır** yürüyorum. Sanki en sevdiğim kitap elimde ve ben hiçbir sayfayı atlamak istemiyordum gibiyim. Nereye baksanız büyüleyici bir sanat sizi karşılıyor. İlk durağım şehrin merkezinde olan Zincirliye Medresesi. Burası Artuklulardan kalmış harika bir sanat eseri. Medresenin duvarlarına işlenmiş oyma taşları gördükçe günümüz mimarisinin geriye mi yoksa ileriye mi gittiğini düşünmeden edemiyorum. Mardin’in dar Abbara’larından ilerlerken **Ermenilerden** kalma eski, **mütevazı** bir **Ortodoks** kilisenin önünde durup **Meryem** Ana resmine uzun uzun bakıyorum. Birden burnuma mis gibi **kahve** kokuları, **baharat** kokuları geliyor. Tam kokuların geldiği yöne doğru ilerlerken Mardin’de efsanevileşen **eşekleri** görüyorum. Bu **eşekler**, belediye tarafından dar sokaklarda çöp toplamak için kullanılıyor.

14. Metin (Günlük)

22.10.23

Sevgili Günlüğüm,

Sabah erkenden kalkıp yeni aldığım davanın ayrıntılarına bakmak için masanın başına oturdum. Önümdeki **kâğıtlara** baktıkça içimi bir huzursuzluk kaplıyordu. Bugün **kendimi bitkin**, yorgun hissediyordum. Bu hafta benim için çok yoğun geçmişti. Biraz dinlenmeye ihtiyacım olduğunu düşündüğüm sırada uzun zamandan beri görmediğim **avukat** arkadaşım bana **sürpriz** yapıp **kahve içmeye** geldi. Onu görmek bana çok iyi gelse de kendimi hâlâ **bitkin** hissediyordum. Gecenin ilerleyen saatlerinde dava dosyasına tekrar bir göz attım. Gecenin bu saatinde **katil zanlısının** fotoğrafını görmek hiç de hoşuma gitmedi. En iyisi bugün dinlemeyi deyip doğruca yatağıma gittim. İyi geceler.

15. Metin (Günlük)

Sevgili Günlük,

31.03.24

Heyecandan uyuyamıyorum. Yarın bütün sınıf müze gezisine **gideceğiz**. Öğretmenimizin anlattığına göre devasa boyutta olan **dinozorları** görecek olmak beni daha da heyecanlandırıyor. Anneme **dinozorlarla** ilgili sorular sordum. **Dinozor** kelimesinin anlamının “korkunç kertenkele” olduğunu

söyleyince merakım daha da arttı. Anneme **dinozorlar** hakkında biraz araştırma yapmak istediğimi söyleyip internette araştırmalar yaptım. Bir **profesörün** anlattığına göre **dinozorların** tam 66 milyon yıl önce soyları tükenmiş. Ya hâlâ **dinozorlar** yaşıyor olsalardı? Dünya nasıl bir yer olurdu? Bir an önce sabah olsun istiyorum. **Keşfedilecek** çok şey var.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yapılan bu çalışma ile 2 Türkçe öğretmeni 1 uzman görüşü, diksiyon kitapları, Türkçe ders kitapları ve makalelerden yararlanılarak hazırlanan kelime havuzundan, çalışmaya gönüllü olarak katılım sağlayan ve Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde yer alan ortaokullarda Türkçe öğretmeni olarak çalışan 15 Türkçe öğretmenin kelime seslendirmede yaptıkları telaffuz hataları Topçuoğlu Ünal & Özden'in (2018) çalışmalarında belirtmiş oldukları telaffuz bozuklukları dikkate alınarak elde edilen kelimeleri içeren örnek uygulama metinleri oluşturulmuştur.

Katılımcıların diksiyon hatalarından olan “açık e'nin” “elli, belki” vb. kelimeler de frekans sıklığının çok olduğunu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların “a:lface, ba:kiye, ya:rın, ha:yır, a:ferin” şeklinde gereksiz uzatmalar yaparak diksiyon hatası yaptıkları gözlemlenmiştir.

Yöresel ağız kaynaklı telaffuz hatalarından “börek” ve poğaça, sarımsak, kahve kelimelerinin “böğrek” ve “pohaça, sarmısak, kave” şeklinde telaffuz edilmesi en çok görülen telaffuz hatalarıdır.

Diksiyonda diğer yapılan hatalardan biri de kelimelerinin anlamlarına uygun kullanılmamasından kaynaklıdır. Çalışmada rastlanılan katil ve kâ:til, dahi, dâhi, kelimelerine dikkat edilmeyerek telaffuz hataları yapılmıştır.

Kelimelerin harfleri yanlış kullanıldığı durumlardan olan cambaz ve bitkin, aferin kelimelerinin “canbaz” ve bitgin, aferim” şeklinde yanlış telaffuz edildiği tespit edilmiştir.

Bazı kelimelerde ise katılımcıların kelimenin içindeki harflerin yerlerini değiştirerek yaptığı telaffuz hatalarından olan “bayram ve yalnız” kelimelerini “baryam ve yalnız” şeklinde yer değiştirme yaparak yanlış telaffuz ettikleri görülmüştür.

Yardımcı fiillerin yanlış söylenmesi ile oluşan “paniğe kapılmak ve şoke olmak” kelimeleri de en sık gözlemlenen telaffuz hatalarından olmuştur. Yine en sık yapılan telaffuz hatalarından biri ise “eşek ve orijinal, koleksiyon” kelimeleridir. Bu kelimelere olmayan harfler eklenip ünsüz türemesi yapılarak “eşşek ve orjinal, kolleksiyon” şeklinde söylenmesi de yapılan hatalardandır.

Topçuoğlu ve Özden (2018) güzel konuşmanın bir sanat olduğunu, güzel konuşan kişilerin çevrelerindeki insanları kısa sürede etkileme ve kendi duygu ve düşüncelerini ifade edebilme gücüne sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu yönüyle çalışmaya katılan katılımcıların iletişim kurma, kendini ifade etme ve saygınlık bakımından diksiyona dikkat ederek konuşmaları önemlidir. Topçuoğlu-Ünal ve Sever (2014) de öğretmen adaylarıyla yaptıkları çalışmada, diksiyonun etkili iletişim kurmaya yardımcı olduğunu ve öğrencileri için daha iyi bir öğretmen olmayı sağladığını belirtmiştir. Konuşma öğretmenlerin sınıfta en çok kullandıkları dil becerilerindedir. Öğretmenlik mesleğinde de diksiyon öğrencilerin dersi anlamaları açısından önemli olduğu gibi ayrıca öğrenciler için rol model olan öğretmenlerin diksiyona dikkat etmesi gereklidir.

Diksiyon üzerine yapılan farklı bir çalışmada öğretmen adaylarının vurgu ve tonlamadan kaynaklı sorun yaşadıkları; hızlı konuştukları sonucuna ulaşmıştır (Akkaya,2012). Ergin, Akseki ve Ergin (2012) yaptıkları çalışmada sınıf öğretmenlerinin, görev yaptığı süre içerisinde diksiyon eğitimi almak istediklerini tespit etmiş ve bu konuda sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitim alma gereksinimleri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Işık ve Erdem (2016) çalışmalarında, Türkçe

öğretmenlerinin de benzer görüşte olduklarını belirtmişlerdir.

Bireylerin iyi bir diksiyona sahip olabilmeleri amacıyla diksiyon eğitimi derslerinin/programlarının düzenlenmesi gerekmektedir. Bu eğitimler öğrenciler için örgün eğitim sürecinde, öğretmenler için hizmet içi eğitimlerle ve diğer bireyler için de yaygın eğitim programlarıyla birlikte gerçekleştirilebilir. İleride yapılacak çalışmalar için farklı kelimelerle hazırlanmış diksiyon metinleri hazırlanabilir. Diksiyonun gelişimi için yapılacak yeni çalışmalarda deneysel modeller tercih edilebilir.

Kaynakça

- Akkaya, A. (2012). Öğretmen adaylarının konuşma sorunlarına ilişkin görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 405-420.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2009). *Yazılı ve sözlü anlatım kompozisyon sanatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aycan, K. (2012). Konuşma ve Ses Eğitimi Arasında Konuşmanın Ezgisi Açısından Akrabalık İlişkisi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7, 299–300.
- Birsel, Gülse (2006) *Gayet Ciddiyim*, Epilson Yayınları, İstanbul
- Demirel, Ö. (1999). İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi. İstanbul: Millî Eğitim Yayınları.
- Eselioğlu, H., Set, S., & Yücel, A. (2021). Ortaokul ve İmam Hatip ortaokulu Türkçe 8 ders kitabı. A. Yücel (Ed.). MEB Yayınları.
- Gül, S. S. ve Nizam, Ö. K. (2021). Sosyal bilimlerde söylem ve içerik analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, 181-198. <https://doi.org/10.30794/pausbed.803182>
- Işık, R. ve Erdem, İ. (2016). Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi (Muş İli Örneği). *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 1309-1332.
- Kayaalp, İ. (2002). *Eğitimde iletişim dili*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Kiraz, Z. (2022). *Diksiyon*. Ankara: Pegem Kültür.
- Korkmaz, Z. (2007). *Türk dili üzerine araştırmalar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Krauss, R. M. and Fussell, S. R. (1996). Social psychological models of interpersonal communication. In E.T. Higgins & A. Kruglanski (Eds.), *Social Psychology: A Handbook of Basic Principles*, (pp. 655-701). New York: Guilford.
- Lam, J., Tjaden, K. ve Wilding, G. (2012). *Acoustics of Clear Speech: Effect of Instruction*. 55(December).
- MEB. (2006). İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Metin, Mustafa. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Okur, S. (2012). *Güzel ve etkili konuşma sanatı diksiyon*. İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Onur, Ö. (2016). *Yaratıcı dramada forum tiyatrosu tekniğinin kullanılmasının annelerin iletişim becerilerinin geliştirilmesine etkisi (Yüksek lisans tezi)*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Orhan, S. (2010). *Altı şapkalı düşünme tekniğinin ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin konuşma becerilerini geliştirmesine etkisi (Doktora tezi)*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Özden, Mehtap (2009) *Kaynak Türkçe Metinler*, Ürün Yayınları, İstanbul.
- Sevim, B. (2023). *Ortaokul ve İmam Hatip ortaokulu Türkçe 5 ders kitabı*. Koza Yayınevi.
- Topçuoğlu Ünal, F ve Özden, M. (2018). *Diksiyon ve konuşma eğitimi*, Pegem Akademi, Ankara.
- Yalçın, Hüseyin Cahit (2011). *Seçme Hikâyeler (Haz.: ÖZGE ŞAHİN)*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeyrek, S. (2021). Diksiyon Ve Güzel Konuşma Üzerine Teorik Notlar. *Journal of International Social Research*, 14(79).